

Lesbrief

De historische kunstenaarsromans van Rindert Kromhout

www.kinderboeken.nl/kunstenaarsromans

Inleiding

In deze lesbrief ga ik je enthousiast maken voor de zes historische romans over kunstenaarsfamilies in Duitsland en Engeland die ik in de voorbije tien jaar heb geschreven. Hoe kwam ik op de ideeën voor deze boeken? Hoe ben ik te werk gegaan? Waarom denk ik dat die romans voor jullie de moeite van het lezen waard zijn? Waar gaan die boeken eigenlijk over? En, misschien interesseert dat je het meest, ik doe suggesties voor hoe je deze boeken op school zou kunnen gebruiken. En met 'je' bedoel ik zowel de studenten als de docenten.

Tot slot: als je na lezing van deze lesbrief en de boeken nog vragen hebt: stuur me maar een mail via mijn website: www.rindertkromhout.nl Ik beloof je dat ik alle serieuze mails zal beantwoorden.

Lessuggesties

Om met de belangrijkste vraag te beginnen: wat kun je met deze boeken op school? Bij welke vakken zijn ze te gebruiken?

Nederlands:

Voor de docenten:

*Mijn boeken zijn romans van een Nederlandse schrijver en dus geschikt voor de leeslijst. In alle boeken staat de NUR-code 300 of 301 en dat wil zeggen: "Literaire fictie".

Voor de leerlingen:

*Lees de boeken en geniet ervan, dat lijkt me het belangrijkste.
*Maak gebruik van wat ik je in deze lesbrief vertel over de achtergronden van de boeken, ga vervolgens op zoek naar informatie over de historische personages en maak er een project van waarvan je docent diep onder de indruk zal zijn.

Geschiedenis:

Voor de docenten:

*De boeken geven een tijdsbeeld. Ze gaan niet alleen over mensen, maar vooral over de toestand in de wereld in de tijd waarin ze zich afspelen.
*De Bloomsbury-trilogie geeft een beeld van Engeland in het interbellum, de periode tussen de twee wereldoorlogen.
*De Klaus Mann-trilogie bestrijkt bijna de hele eerste helft van de vorige eeuw: de Eerste Wereldoorlog, de vrijgevochten jaren twintig (*De roaring twenties*), de crisisjaren, de dictatuur in Duitsland, de Tweede Wereldoorlog, het einde van die oorlog in 1945.

Voor de leerlingen:

*Wat zijn de overeenkomsten over de toestand in de wereld van nu en die in de tijd waarin mijn boeken zich afspelen? Hoe zit dat met oorlogen, vluchtelingen, de vrijheid van

meningsuiting, seksuele minderheden? Kortom: wat is er echt veranderd en hoe herhaalt de geschiedenis zich keer op keer?

Maatschappijleer:

Voor de docenten:

De Charleston-trilogie gaat over mensen die 'buiten de maatschappij' stonden, de boeken over Klaus Mann over een familie die zich juist heel erg bezighield met de toestand in de wereld. Dat lijkt me een mooi onderwerp voor een discussie. Wie zou zich in een crisissituatie bemoeien met de wereld om hem of haar heen, ook al gaat dat ten koste van de eigen plannen, of zelfs veiligheid? En wie zou gewoon zijn eigen gang blijven gaan, omdat hij denkt dat dat de beste weg is?

Voor de leerlingen:

*Welke parallellen zijn er te trekken tussen de eerste helft van de vorige eeuw en de tijd waarin wij leven?
*Ook nu zijn er schreeuwers achter wie massa's aanlopen zonder zelf na te denken. (Ik hoef denk ik geen voorbeelden te noemen.) Wat bezielt de mensen die op schreeuwers stemmen? Wat bezielt die schreeuwers zelf, anders dan de zucht naar macht? Wat vind jij zelf van die schreeuwers?
*Ook nu zijn er oorlogen en miljoenen vluchtelingen die hun land hebben moeten verlaten. Is het lot van de vluchtelingen van nu anders dan toen? Zo ja, in wat voor opzicht? Zo nee, hoe zou dat komen?
*Ook nu zijn er eigenzinnige mensen die hun volstrekt eigen gang gaan en de wereld daardoor misschien een beetje meer kleur geven. Weet je voorbeelden te bedenken?
*In alle boeken speelt homoseksualiteit een belangrijke rol. Hoe is de positie van seksuele minderheden in de wereld van nu?

Duits:

Voor de docenten:

- *In mijn boeken maakt de lezer kennis met de schrijversfamilie Mann. Hun eigen romans en verhalen staan in Duitsland nog steeds op alle leeslijsten. Klaus Mann staat centraal, maar via hem vertellen de romans het verhaal van de hele familie Mann.
- *Op het internet zijn films (half documentaire, half drama) over Klaus en Erika Mann te vinden.
- *Er is een prachtige Duitse docu-drama-serie (in het Duits) die *Die Manns* heet. Naar die serie kijken kan een verdere introductie zijn.

Voor de leerlingen:

- *De boeken van Klaus, Thomas en Heinrich Mann zijn niet eenvoudig, maar als je ze gaat lezen, begin dan met de korte verhalen van Klaus, of met *Mefisto*, zijn meest toegankelijke boek.
- *Van Thomas Mann raad ik je als eerste *De Buddenbrooks* aan, de roman waarin de schrijver over zijn voorouders vertelt, een koopmansfamilie in de Noord-Duitse stad Lübeck. (Het Buddenbrookhuis in Lübeck is nu een museum.) Dat boek is dik, maar meeslepend. Er is een uitstekende Nederlandse vertaling van verkrijgbaar.

Engels:

Voor de docenten:

- *De Charleston-trilogie schetst een portret van de Bloomsbury-groep, met als bekendste personen de schrijfster Virginia Woolf en haar zus, de schilderes Vanessa Bell. Centraal staan de kinderen van Vanessa Bell en de vraag: hoe was het om op te groeien in deze onconventionele wereld van beeld en verbeelding?
- *In de boeken figureren aardig wat prominente Engelse auteurs. Bespreek hun werk met de leerlingen.

Voor de leerlingen:

- *Virginia Woolf wordt nog altijd gezien als een uiterst belangrijke schrijfster, en niet alleen in Engeland. Ook het werk van de andere schrijvers die in mijn boeken 'optreden', zoals T.S. Eliot, Christopher Isherwood, E.M. Forster en James Joyce zijn zeer de moeite waard. En deze schrijvers zijn bekender dan je misschien denkt. Heb je ooit de musical *Cats* gezien? Die is gebaseerd op gedichten van T.S. Eliot. Of de muziek film *Cabaret*? Dat is een verfilming van boeken van Christopher Isherwood. Van E.M. Forster en Virginia Woolf zelf zijn ook diverse romans verfilmd. Vergelijk film en boek met elkaar.
- *Ga je op schoolreis naar Londen? Maak dan een dagtocht naar Charleston Farmhouse en Monk's House. Beide huizen zijn een groot deel van het jaar open voor publiek en vanuit Londen gemakkelijk te bereiken.

- *In de trilogie over Klaus Mann speelt een aantal scènes zich af in de Engelstalige boekwinkel Shakespeare and Company in Parijs. Die boekhandel bestaat nog steeds, al is het nu op een andere locatie in de Franse hoofdstad. Het was een belangrijke pleisterplaats voor schrijvers uit de hele wereld.
- *Ga je op schoolreis naar Parijs, bezoek dan die boekhandel. Er is daar een erg leuk boekje te koop over de geschiedenis van Shakespeare and Company.

Kunstgeschiedenis:

Voor de docenten:

- *Het werk van de schilders uit de Bloomsburygroep was vernieuwend. Roger Fry, een van de Bloomsberries, organiseerde in 1910 in Londen een tentoonstelling met werk van jonge kunstenaars uit heel Europa: *The post impressionists*. Het werd een schandaal, want de meeste mensen moesten niets hebben van die vernieuwende kunst. Vergelijk het maar met het werk van de Cobragroep in Nederland in de jaren vijftig. Of met vernieuwende kunstenaars van tegenwoordig. (Over Roger Fry heb ik overigens niet geschreven, het zou mijn boeken té vol hebben gemaakt. Maar er is veel informatie over hem beschikbaar.)
- *Het schilderij *Guernica* van Pablo Picasso komt voor in beide trilogieën. Behandel het schilderij en de achtergronden ervan.

Voor de leerlingen:

- *Wat was het lot van de kunstenaars in Europa toen de nazi's het voor het zeggen hadden? Boeken werden verbrand, kunst die de nazi's niet beviel werd 'entartete Kunst' genoemd.
- *En dan is er Lady Ottoline Morrell, de zelfbenoemde beschermvrouwe van kunstenaars. Hoe zit dat met de kunstenaars van nu? Redden zij het op eigen kracht, of hebben ze ook (financiële of morele) steun nodig? Hoe belangrijk vindt onze regering het kunstenaars te ondersteunen?
- *Een aantal schrijvers en schilders komen voor in beide trilogieën. Zoek naar de overeenkomsten. Hoe komt het dat ze in beide series een rol spelen?

Achtergrondinformatie:

Nu het werkelijke reizen naar de plekken waar mijn verhalen zich afspelen momenteel problematisch is, biedt het internet uitkomst. Van vrijwel alle huizen, personen en werken waarover ik heb geschreven zijn afbeeldingen of filmpjes te vinden.

Een paar voorbeelden:

Alles over Charleston Farmhouse vind je op de website:

www.charleston.org.uk

Via die website zijn ook boeken en DVD's te bestellen. Vooral het fotoboek *Charleston – a Bloomsbury House and Garden* is een aanrader.

Alles over Monk's House vind je op de website:

www.nationaltrust.org.uk/main/w-monkshouse

Alles over het Mann-museum in Lübeck vind op de website:

www.buddenbrookhaus.de

Ook de boekwinkel Shakespeare and Company in Parijs heeft een eigen website: www.shakespeareandcompany.com

De prachtige serie *Die Manns – Ein Jahrhundertroman* is verkrijgbaar op DVD.

Bitter is de verbanning – een docudrama over het leven van Klaus Mann is een aflevering van het Nederlandse televisieprogramma Het uur van de wolf.

En de verfilmingen van de boeken die ik heb genoemd zijn ook allemaal verkrijgbaar op DVD. Ik beveel je als eerste film de musical *Cabaret* aan, met een vermakelijke hoofdrol voor Liza Minelli. De speelfilm *The hours* is gebaseerd op een roman van Michael Cunningham, met Nicole Kidman in de rol van Virginia Woolf.

De Klaus Mann-trilogie

Stel je voor: je wilt schrijver worden terwijl je vader een van de beroemdste schrijvers van de wereld is.

Is dat dan een voordeel, omdat je beroemde achternaam deuren voor je zal openen? Zal een uitgever je boek daardoor eerder accepteren, zullen kopers je boek eerder aanschaffen? Of het is juist een nadeel, omdat je voortdurend zult worden vergeleken met je vader? Begin je je loopbaan dus meteen al in de schaduw?

Deze vragen intrigeerden me. Hoe is het, als je kunstenaar wilt worden, om in de voetsporen van je succesvolle vader of moeder te treden? Ze brachten me op het idee me in de Duitse schrijver Klaus Mann te gaan verdiepen. En via hem leerde ik een merkwaardige, en dus interessante, kunstenaarsfamilie kennen.

Klaus Mann werd geboren op 18 november 1906 in München. Hij was de tweede van zes kinderen van de romanschrijver Thomas Mann en zijn vrouw Katia Pringsheim.

Vader Thomas had toen al naam en fortuin gemaakt met de familieroman *De Buddenbrooks* en zijn roem zou in 1911 nog groter worden door de novelle *De dood in Venetië*.

Zijn leven lang zou Klaus een hecht duo vormen met zijn één jaar oudere zus Erika. Ze trokken in hun kindertijd zelfs zó vaak samen op, dat ze al snel bekend kwamen te staan als “de tweeling Mann”.

Moeder Katia bestierde het huishouden, gaf het talrijke personeel bevelen en voedde de kinderen op; vader Thomas hoefde zich alleen maar bezig te houden met zijn schrijverschap.

Klaus had een oom die een zeer gevierd romanschrijver en politiek activist was: Heinrich Mann, een grootmoeder die een vooraanstaande toneelspeelster was, en een steenrijke grootvader die kunst verzamelde. Klaus ging al vanaf zijn kleutertijd met zijn ouders mee naar concertzalen en schouwburgen.

Duitsland was toen nog een keizerrijk. Onder leiding van keizer Wilhelm II verklaarde Duitsland in 1914 Rusland en Frankrijk de oorlog en zo begon de Eerste Wereldoorlog. Dit was de wereld waarin Klaus Mann zijn jonge jaren doorbracht – een wereld die me enorm intrigeerde.

Ik heb alles gelezen wat ik te pakken kon krijgen over de Manns. In de biografieën (door anderen geschreven) leerde ik de feiten kennen, in de door hen zelf geschreven documenten (dagboeken, brieven en autobiografieën) hoorde ik als het ware hun eigen stemmen.

Daarnaast heb ik in Europa de plekken bezocht die voor hen van belang zijn geweest, de steden, de huizen, de cafés, en zo ontdekte ik dat het leven heel wat meer hobbels voor Klaus in petto had dan alleen die schrijversproblemen. Er was drama! Er waren treurige liefdes en betaalde seks! Er waren verslavingen! Er was een wereld die op zijn grondvesten schudde door crisis en oorlog.

Zonder drama en tragedies is er geen boeiend verhaal te vertellen. Het leven van Klaus Mann leverde me stof op voor drie romans.

Het eerste boek

Het eerste boek, *Een Mann*, gaat over de jeugd van Klaus en speelt zich af in München, Berlijn en Parijs.

‘Iemand zoals jij, Klaus, zal nooit in de schaduw van een ander staan.’ Klaus Mann, negentien jaar oud, denkt daar zelf behoorlijk anders over. Dat zijn prille schrijverschap voorlopig in de schaduw staat van zijn beroemde vader Thomas Mann, is tot daaraan toe. Maar waarom wijst Thomas hem als zoon, als mens af? Wat doet Klaus verkeerd? Een

gesprek met zijn vader durft hij niet aan. Hij besluit hem een brief te schrijven, een openhartige, confronterende brief. De brief groeit uit tot een aangrijpende roman over een welgestelde familie van schrijvers en toneelspelers in het onrustige München aan het begin van de twintigste eeuw. Maar wie staat er nu eigenlijk in de schaduw van wie?

Het tweede boek

De jonge Klaus is voornamelijk met zichzelf bezig en toont weinig belangstelling voor de buitenwereld. Hij heeft genoeg aan zijn schrijverschap en zijn ingewikkelde liefdesleven. (Klaus hield van jongens, maar homoseksualiteit was in die tijd verboden in Duitsland.) Dat verandert naarmate hij ouder wordt. En het is maar goed ook dat hij eindelijk om zich heen gaat kijken, want er is nogal wat aan de hand in Duitsland. Adolf Hitler is aan zijn opmars begonnen. Het boek dat ik over deze periode heb geschreven heet *En ik was zijn held*.

Voorjaar 1933. De nazi's zijn aan de macht in Duitsland en veranderen het land in hoog tempo in een dictatuur. De oppositie wordt monddood gemaakt, opgesloten of vlucht naar het buitenland.

Maar... is zijn strijd tegen de nazi's wel de enige reden dat Klaus zo fanatiek probeert van dit tijdschrift een succes te maken? Wil hij de held van Duitsland worden of er iets anders aan de hand? En waarom weigert zijn vader zich uit te spreken tegen het nieuwe bewind, al dringen Klaus en Erika daar nog op aan?

En ik was zijn held werd genomineerd als Beste Boek voor Jongeren.

De vraag die me het meest bezighield over deze periode in de Duitse geschiedenis, was: wat doe je als een dictator het voor het zeggen krijgt in je land? Waai je mee met de nieuwe wind uit angst anders in de problemen te komen? Sta je op tegen de onderdrukkers, met het risico dat je wordt opgepakt of erger? Vind je het allemaal wel best wat er gebeurt, zolang jou maar niets overkomt? Of zwijg je, omdat je vertrouwen hebt in het gezonde verstand van je landgenoten en je niet kunt geloven dat zij die dictator zijn gang zullen laten gaan? Stel dat het hier en nu gebeurt, dat ons land verandert in een dictatuur, wat zou jij dan doen?

Het derde boek

Na deze vertelling over het begin van de naziterreur móest ik van mezelf een roman schrijven die zich afspeelt in de eerste dagen nadat Hitler is verslagen en de vluchtelingen eindelijk terug naar huis kunnen. Pas dan zou mijn verhaal over Klaus rond zijn. En dat werd *De naam van mijn vader*.

Ook dit werd weer een boek dat verder reikt dan het verhaal over alleen de familie Mann. Hoe is het voor vluchtelingen om noodgedwongen te leven in een land dat het jouwe niet is en waarvan je de taal en gewoontes misschien niet eens kent? Hoe is het om terug te gaan naar huis als de ellende in je eigen land voorbij is? Hoe word je daar ontvangen door de mensen die al die jaren niet wilden of konden weggaan?

1945. Klaus Mann reist als verslaggever voor het Amerikaanse leger door het naoorlogse Europa. Voor het eerst sinds jaren gaat hij terug naar zijn vaderland. Hoe zal hij zijn thuisland en zijn landgenoten aantreffen? Wat is er allemaal veranderd door de oorlog? En hoe is hijzelf veranderd door alles wat hij heeft meegemaakt?

De Charleston-trilogie

Vertel me wie wij waren is de titel van het derde boek over de Bloomsbury-groep, een groep schrijvers, schilders, kunstcritici en wetenschappers in Engeland in de eerste helft van de vorige eeuw. Zij woonden en werkten voornamelijk in de Londense wijk Bloomsbury – vandaar hun groepsnaam.

Centrale figuren in die groep waren de zusjes Stephen, later beroemd geworden als de schilderes Vanessa Bell en de schrijfster Virginia Woolf.

Vanessa was getrouwd met de kunstcriticus Clive Bell, maar woonde samen met de homoseksuele schilder Duncan Grant. Ze had drie kinderen: Julian, Quentin en Angelica. Virginia en haar man Leonard bestierden een kleine uitgeverij die de *Hogarth Press* heette. Aanvankelijk drukten ze zelf hun boeken in kleine oplagen op een tweedehands drukpers, die ze bij een handelaar op de kop hadden getikt. Toen de uitgeverij (en de vraag naar de boeken van de Hogarth Press) te groot werd, zochten ze daar professionele drukkers voor. Zeker in het begin werd er nogal vreemd aangekeken tegen de *Bloomsberries* – zoals hun bijnaam al snel luidde. Hun schilderijen, romans en opvattingen over kunst waren vernieuwend. Ze trokken zich niets aan van hoe het volgens velen hóórde, maar lieten de gebaande paden links liggen en schreven en schilderden op hun volstrekt eigen wijze. Het publiek kon daar maar moeilijk aan wennen. De manier waarop de Bloomsberries samenleefden, hun liefdes, hun feminisme en pacifisme – het was allemaal behoorlijk ongewoon en zelfs shockerend in het Engeland dat zich net aan het ontworstelen was aan de strenge Victoriaanse tijd, waarin veel moest en maar weinig mocht.

En ik wilde dus een boek schrijven om te vertellen wie zij waren, dat stelletje excentriekelingen.

Maar waarom wilde ik dat eigenlijk? Hoe kwam ik op het idee?

Een aantal jaren geleden bezocht ik *Monk's House*, het buitenhuis in Sussex van de door mij bewonderde Virginia Woolf. Ik wilde zien waar ze had gewoond en gewerkt. Ik wilde haar boeken aanraken, haar schrijftafel zien.

In *Monk's House* vond ik een brochure over *Charleston Farmhouse*, een ander huis in Sussex. Daar woonde Virginia's zus Vanessa met haar gezin als ze niet in Londen was. Ik had nog nooit van Charleston gehoord, maar omdat het niet ver rijden was, ben ik erheen gegaan.

En zodra ik over de drempel stapte, was ik *betoverd*. Wat een huis! Muren, deuren, open haarden en meubels waren versierd met kleurrijke afbeeldingen van mensen, dieren en abstracte figuren – alsof het hele huis één groot schildersdoek was. Overal zag ik rijkgevolde boekenkasten en op alle tafels stonden vazen met bloemen uit de schitterende tuin die naast het huis lag. Een gids leidde me rond en vertelde

verhalen over de mensen die er hadden gewoond of geloofd. Wat een verhalen, wat een boeiende mensen, wat een geweldige manier van leven! Ik was betoverd en verloren. Over deze mensen móést ik een boek schrijven. En ik bedacht meteen: hoe zou het voor de kinderen van Vanessa zijn geweest om op te groeien tussen al die kunstzinnige, eigenzinnige, compromisloze volwassenen?

Ja, die vraag kwam dadelijk in me op: hoe was het voor de kinderen? En dat leverde het eerste boek op: *Soldaten huilen niet*.

Maar voordat ik kon schrijven, had ik eerst heel wat ander werk te doen.

Ik heb de dagboeken van de Bloomsberries gelezen, hun brieven en levensverhalen bestudeerd, hun huizen herhaaldelijk bezocht, hun schilderijen bekeken, hun romans gelezen. Op die manier heb ik me de werkelijkheid eigen gemaakt.

Toen ik ging schrijven, heb ik die werkelijkheid gedeeltelijk losgelaten. Mijn boek (ik was toen nog van plan één boek te schrijven) zou geen biografie worden, daar zijn er al genoeg van, maar een verhaál. Het was niet mijn doel de feiten juist weer te geven, maar om, met ware én bedachte gebeurtenissen en gesprekken, een beeld te schetsen van de fascinerende wereld waarin Quentin en Julian opgroeiden. Wat dat betreft heb ik mijn fantasie een vrijere loop gelaten dan in de boeken over Klaus Mann.

Het eerste boek

In de zomer van 1937 meldt Julian Bell, 21 jaar oud, zich aan bij de Internationale Brigades, om te gaan meevechten in de Spaanse burgeroorlog.

Julian is communist. Zijn jongere broer Quentin wil schrijver worden en heeft de beste leermeesteres die hij zich kan voorstellen: zijn tante, de schrijfster Virginia Woolf.

In *Soldaten huilen niet* vertelt Quentin over de twaalf jaren die aan Julians vertrek vooraf gaan. Hij vertelt over Charleston, het fantastische huis op het platteland in Engeland waar ze in 1925 zijn gaan wonen, en over de kleurrijke bewoners en bezoekers van dat huis.

Quentin en Julian vinden het heerlijk op te groeien in deze wereld vol boeken, toneel, schilderijen en vrijheid. De belangrijkste les die ze van hun vader meekrijgen, is: 'Blijf altijd zelf nadenken. Loop nooit zomaar achter de mening van een ander aan.'

Kortom: Charleston is voor de jongens een paradijs op aarde. Maar dan ineens is er de leugen die aan het licht komt, die ene onwaarheid van lang geleden – een leugen die enorme gevolgen zal hebben.

Soldaten huilen niet werd bekroond met de Thea Beckman-prijs en met de Gouden Lijst en genomineerd als Beste Boek voor Jongeren.

Het tweede boek

Na het schrijven van dit boek, wist ik dat ik nog niet klaar was met deze mensen. Quentin en Julian hebben een jongere zus, Angelica, en zij had een totaal andere kijk op haar jeugd. Voor haar was het lang niet eenvoudig haar eigen weg te vinden te midden van al die creatieve, succesvolle volwassenen. Zij vond haar omgeving vaak benauwend en vreesde voortdurend dat ze niet kon voldoen aan wat er volgens haar van haar werd verwacht. Ook haar verhaal wilde ik vertellen en dat werd de roman *Anders dan wij*. (De eerste druk van dit boek verscheen onder de titel *April is de wreedste maand*, maar die titel is in latere drukken veranderd.) En dan was er ook nog het drama rondom tante Virginia...

Voorjaar 1941. Virginia Woolf verdwijnt spoorloos. Angelica, haar lievelingsnichte, is diep geschokt wanneer alleen Virginia's wandelstok bij de rivier wordt gevonden. Samen met Quentin graaft ze in haar herinneringen. Wat heeft Virginia, haar ogenschijnlijk zo vrolijke tante, tot deze hartverscheurende beslissing gebracht? En waarom zijn de herinneringen van Angelica zo anders dan die van Quentin? Wat is de schaduwzijde van de ongekende vrijheid van hun kindertijd?

Virginia en Angelica

Anders dan wij werd genomineerd voor de Thea Beckman-prijs en voor de Deutscher Jugendliteraturpreis (door een jury van jongeren).

Het derde boek

Soldaten huilen niet en *Anders dan wij* zijn twee heel verschillende romans die samen een geheel vormen. Ze zijn overigens los van elkaar te lezen.

Maar zelfs na dit tweede boek lieten de Bloomsberries me niet los. Er waren nog een paar interessante verhalen over hen te vertellen, verhalen die ik in de twee romans geen plaats had kunnen geven.

Hoe ging het met de uitgeverij van Virginia en Leonard? Welk later wereldberoemd geworden boek hebben zij geweigerd? Wat was het verhaal van Lady Ottoline Morrell? Hoe keek de trouwe huishoudster Grace tegen haar werkgevers aan? Hoe kwam het dat Angelica met de minnaar van haar vader trouwde?

En daarom schreef ik als 'toetje' de raamvertelling *Vertel me wie wij waren*.

Voorjaar 1978. Voor de laatste maal bezoekt de schrijver Quentin Bell Charleston, het boerenhuis op het Engelse platteland waar hij vijftig jaar geleden is opgegroeid. Charleston is een huis in verval met nog maar één bewoner: de stokoude schilder Duncan Grant. Maar ook Duncan zal vertrekken en dan is er niemand meer, dan zijn er alleen nog de verhalen, de herinneringen. Quentin besluit die verhalen op te schrijven, opdat nooit vergeten zal worden wie zij waren, de eigenzinnige bewoners van dat paradijs op aarde...

Charleston

De historische Quentin Bell was schrijver en beeldend kunstenaar. Hij heeft een liefdevolle biografie van Virginia Woolf op zijn naam staan, alsmede een aantal boeken over Charleston Farmhouse en over de Bloomsbury-groep.

Bekijk de voorleesfragmenten op www.kinderboeken.nl/kunstenaarsromans